

STRESZCZENIE

Wstęp: Szczepionki to jedno z największych osiągnięć medycyny. Rozwijająca się globalizacja przyczynia się do szybkiego rozprzestrzeniania chorób zakaźnych. Świat potrzebuje szczepień ochronnych, aby zapobiec zapaści zdrowia ludzkości. Wiele osób nigdy nie było świadkami wyniszczających chorób, przed którymi chronią szczepionki. Ludzie obawiają się także o bezpieczeństwo składu szczepionek, co buduje negatywną ocenę obowiązku szczepień dzieci. Dodatkowo działalność przeciwników szczepień przyczyniła się do zwiększenia odsetka rodziców uchylających się od szczepień ochronnych. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) wymieniła niechęć do szczepień, jako jedno z największych globalnych zagrożeń dla zdrowia publicznego. Dlatego temat podjętej pracy jest istotny dla zdrowia populacji. Postawy rodziców wobec szczepień ochronnych kształtuje wiele czynników. Zrozumienie różnych potrzeb populacji oraz bodźców kształtujących nastawienie rodziców do szczepionek może przyczynić się do zwiększenia globalnej odporności zbiorowej społeczeństwa.

Cel: Analiza wybranych czynników warunkujących postawy rodziców wobec Programu Szczepień Ochronnych.

Materiał i Metoda: W badaniu wzięło udział 1032 rodziców, których podzielono na dwie grupy (rodzice oczekujący na narodziny dziecka - 515, badani posiadający dziecko do 24 m.ż. – 517). Dobór do próby badanej był losowy. W badaniu wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego przy pomocy techniki ankietowej oraz metodę szacowania. Użyto pięć narzędzi badawczych: autorski kwestionariusz ankiety oraz cztery narzędzia standaryzowane: Kwestionariusz Wirtualnej Integracji Społecznej (WIS), Test Ten Item Personality Inventory (TIPI-PL), Wielowymiarowa Skala Umiejscowienia Kontroli Zdrowia (MHLC), Inwentarz do Pomiaru Radzenia Sobie ze Stresem (Mini-COPE). Celem sprawdzenia rzetelności narzędzi badawczych oraz oceny zrozumienia treści stwierdzeń i pytań przez ankietowanych wykonano badanie pilotażowe na grupie 100 respondentów. Główne badanie przeprowadzono w terminie od kwietnia do grudnia 2019 roku w losowo wybranych przychodniach, szkołach rodzenia, żłobkach oraz szpitalu na terenie województwa podkarpackiego. Udział w badaniach był dobrowolny. Każdy uczestnik wyraził świadomą zgodę na udział w badaniu po wcześniejszym zapoznaniu się z informacją na temat realizacji projektu badawczego. Rodzice otrzymali kwestionariusze do wypełnienia w warunkach domowych w celu uzyskania, jak

największej ilości rzetelnie i sumienie wypełnionych w całości kwestionariuszy. Projekt badawczy uzyskał pozytywną opinię Komisji Bioetycznej UR (uchwała nr 32/02/2019 z dnia 14.02.2019 r.). Do analizy uzyskanych wyników wykorzystano następujące metody i testy statystyczne: test niezależności chi-kwadrat (test chi-kwadrat Pearsona, χ^2), współczynnik korelacji rho-Spearmana, test t-Studenta, wielowymiarową regresję logistyczną metodą krokową postępującą. W badaniu przyjęto poziom istotności dla testów wynoszący $p=0,05$.

Wyniki: Najczęściej rodzice charakteryzowali się pozytywnymi postawami wobec PSO (82,9%), 12,3% rodziców przejawiało obojętne, a 4,8% negatywne postawy. Od szczepień ochronnych uchylało się 5,1% wszystkich rodziców. Respondenci najczęściej posiadali przeciętny poziom wiedzy na temat szczepień (56,5%). Rodzice mający pozytywne postawy wobec szczepień najczęściej prezentowali wysoki poziom wiedzy na ten temat (97,4%). Natomiast ankietowani o negatywnych (22,4%) i obojętnych (25,5%) postawach głównie posiadali niski poziom wiedzy o PSO. Respondenci o postawach pozytywnych częściej uzyskali wyższy wskaźnik WIS niż badani o negatywnych postawach wobec szczepień ochronnych ($M=32,52$ vs $M=28,86$, $p=0,011$). Rodzice o pozytywnych postawach w porównaniu z badanymi o obojętnych postawach byli bardziej ugodowi ($M=5,42$ vs $M=5,07$, $p=0,001$) oraz sumienni ($M=5,59$ vs $M=5,33$, $p=0,009$). Pozytywne postawy wobec PSO najczęściej posiadali rodzice, którzy uważali, że ich zdrowie zależy od wpływu innych osób (91,8%), natomiast stan zdrowia badanych o negatywnych postawach był głównie uzależniony od ich własnych działań (10,7%) – $p=0,000$. Rodzice o pozytywnych postawach wobec szczepień dzieci częściej niż osoby o negatywnych postawach w sytuacjach stresowych szukali emocjonalnego ($M=2,15$ vs $M=1,85$, $p=0,007$) i instrumentalnego wsparcia ($M=2,05$ vs $M=1,69$, $p=0,003$). Respondenci o pozytywnych (53,3%) i negatywnych postawach (24%) wobec PSO najczęściej szczepili swoje dzieci bezpłatnymi szczepionkami ($p=0,000$). Komercyjne, wysokoskojarzone szczepionki były najczęściej wybierane przez badanych o niskim poziomie wiedzy na temat szczepień (42%, $p=0,000$). Ankietowani o pozytywnych postawach wobec szczepień ochronnych nie zetknęli się z NOP u siebie, rodziny, czy bliskich znajomych (91,7%), natomiast rodzice, którzy napotkali taki odczyn najczęściej prezentowali negatywne postawy (17,5%) - $p=0,000$. Wielowymiarowa regresja logistyczna wykazała, że postawy pozytywne wobec PSO prezentowali głównie rodzice ugodowi ($OR=1,36$), którzy, uważali, że na stan ich zdrowia mają wpływ inne osoby ($OR=1,05$) lub przypadek ($OR=0,94$), a w sytuacjach stresowych zaprzestawali działań

($OR=0,66$). Negatywne postawy pojawiły się najczęściej u badanych radzących sobie w trudnych sytuacjach poprzez pozytywne przewartościowanie ($OR=2,34$) oraz którzy byli otwarci na doświadczenia ($OR=1,80$), a kontrolę nad swoim zdrowiem oddawali przypadkowi ($OR=0,91$) lub wpływowi innych osób ($OR=0,84$).

Wnioski: U większości rodziców występowały pozytywne postawy wobec szczepień, głównie u osób poniżej 25 i powyżej 40 r.ż. o średnim wykształceniu. Negatywne postawy wobec PSO przejawiało 4,8% ankietowanych, szczególnie w wieku pomiędzy 30 a 34 r.ż. o wykształceniu zasadniczym zawodowym. Badani charakteryzujący się pozytywnymi postawami wobec szczepień ochronnych najczęściej prezentowali wysoki poziom wiedzy na ten temat. Natomiast rodzice o negatywnych i obojętnych postawach głównie posiadali niski poziom wiedzy o PSO. Respondenci o wysokim odsetku zdalnej komunikacji międzyludzkiej najczęściej posiadali pozytywne postawy oraz wysoki poziom wiedzy na temat szczepień ochronnych. Natomiast badani o negatywnych postawach wobec szczepień populacyjnych i niskim poziomie wiedzy na ten temat rzadziej porozumiewali się za pośrednictwem Internetu. Postawy pozytywne najczęściej prezentowali sumienni i ugodowi rodzice o wysokim poziomie wiedzy na temat szczepień ochronnych, natomiast negatywne postawy pojawiły się u ekstrawertycznych osób o niskim poziomie wiedzy. Rodzice z pozytywnymi oraz negatywnymi postawami wobec PSO, a także badani o wysokim poziomie wiedzy na ten temat najczęściej uważali, że ich stan zdrowia zależy od nich samych, działań prozdrowotnych oraz wpływu innych osób. Badani o pozytywnych postawach wobec szczepień dzieci w sytuacjach stresowych najczęściej aktywnie sobie radzili podejmując działania zmierzające do poprawy sytuacji, planowali w celu zmniejszenia stresu wywołanego procesem szczepiennym oraz poszukiwali wsparcia instrumentalnego i emocjonalnego. Badani o negatywnych postawach w sytuacjach stresowych aktywnie radzili sobie poprzez uchylanie się od stresującego bodźca, planowanie oraz pozytywne przewartościowanie sytuacji problemowych. Rodzice o wysokim poziomie wiedzy na temat szczepień ochronnych, pozytywnych oraz negatywnych postawach najczęściej wybierali bezpłatne szczepionki. Większość rodziców o postawach pozytywnych oraz wysokim poziomie wiedzy na temat szczepień nie zetknęło się z NOP, natomiast respondenci, którzy napotkali taki odczyn najczęściej prezentowali negatywne postawy oraz niski poziom wiedzy o PSO. Czynniki, które najczęściej wpływały na pozytywne postawy rodziców to głównie ugodowość, wpływ innych osób czy przypadku na stan zdrowia oraz zaprzestanie działań w sytuacjach stresowych. Natomiast negatywne postawy kształtowała ekstrawertyczna

osobowość, otwartość na doświadczenia, przewartościowywanie problemów oraz wpływ przypadku czy w mniejszym stopniu oddziaływanie innych osób na stan zdrowia.

Słowa kluczowe: choroby zakaźne, dzieci, NOP, osobowość, postawy, PSO, rodzice, stres, szczepienia, zdalna komunikacja, zdrowie